

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

ראש השנה – "שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה"

כמה דכויף איניש דעתיה טפי מעליי ע"ש. הרי לנו, כי כל מהות ראש השנה ותקיעת השופר הוא כדי - "לשבור את רוחו בשברון לבב", ובזה מסביר ר' ישראל סלנטר ז"ל את מאמר חז"ל: "כל שנה שרשה בתחילתה", כי זהו העניין, שיבין האדם כי הינו "רש" ועליו לעמוד כעני בפתח ולבקש שוב את כל "התחלת השפע" מחדש. ולכך גם עליו להרגיש, שבתפילה זו של 'זכרנו לחיים' - תלויים חיינו וחיי בני ביתו ממש, עד שאם לא יכוון יחשב כ'רוצח', כי עליו לדעת ולהבין שכל השפע, הברכות, והחיים, שקיבל עד עכשיו אינם מובטחים כלל, אלא הוא עומד כעת ממש כ'רש' ועני.

בשולחן ערוך (או"ח רכ"ה) מובא להלכה, ש"הרואה את חבירו לאחר שלושים יום מברך שהחינו, ואחר י"ב חודש מחיה המתים". וכתב המשנ"ב בשם המהרש"א, שהטעם לברכת מחיה המתים הוא: "לפי שבכל שנה האדם נידון בר"ה וביוה"כ אם למות אם לחיים, ואם רואהו אחר ר"ה ויוה"כ זה ואח"כ אין רואה אותו עד אחר ר"ה ויוה"כ הבא, הרי עבר עליו דין אם למות אם לאו, ועל כן אומר ברוך מחיה המתים - שניצול מדין מיתה בר"ה ויוה"כ". רואים אנו מכאן שוב את אותה נקודה, שימי ראש השנה אינם המשכת השפע אלא הם תחילתה של השפעה מחודשת על האדם והבריאה, ועד כדי שנפסק להלכה: שאדם שעבר את ימים אלו ולאחר שנה נפגש עם חברו - צריך לברך ברכת מחיה המתים, כי הרי הוא "ניצול מדין מיתה בר"ה ויוה"כ", הוא היה בספק דיני נפשות ממש. כי בראש השנה אין האדם מבקש רק שימשיך השפע, אלא הוא ממש כ'רש' שאין לו שפע כלל ומבקש שיתחיל השפע, ומה שניתן לו לפני שנה לא מחייב שינתן גם היום. וזהו רש - דף חדש.

אך עדיין צריך ביאור במה שאמר ר' יצחק "כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה", מהי אותה עשירות המובטחת לאדם אשר עמד והתפלל כעני ורש בתחילת השנה!! ואפילו כשהגמ' לומדת זאת מהפסוק "ועד אחרית", הגמ' לומדת רק את העניין "שיש לה אחרית", ולא מוזכר כאן כלל עניין העשירות, ומהיכן אנו רואים בפסוק את העניין של עשירות!!

ונראה לבאר דהנה כל אדם ואדם שעומד בראש השנה ומתפלל מעומק לבו להשי"ת שיתן לו ולבני ביתו שנה טובה ואריכות ימים בבריאות איתנה, הוא גם מקבל על עצמו קבלות טובות להתחזק בהם וליישר את דרכיו. והנה כאשר הוא עומד בסיומה של השנה ובוחר את דרכיו, הוא שואל את עצמו: מה נשאר לי מכל מה שהבטחתי וקיבלתי על עצמי לשנות בראש השנה שעבר!! מה נותר לי מכל הקבלות שקיבלתי על עצמי!! והנה אז רואה האדם ל"ע כי באמת הכל פרח במרוצת הזמן,

בגמרא בראש השנה (ט"ז): מובא "ואמר ר' יצחק כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה, שנאמר: 'מראשית השנה' - מרשית כתיב, 'ועד אחרית' - סופה שיש לה אחרית". וכוונת הדברים היא, שר' יצחק דורש: שהטעם לכך שכתוב בפסוק דוקא "רשית השנה" ולא "ראשית" הוא כדי ללמדנו שעל האדם בראש השנה לעמוד כרש ועני. וכפי שכבר כתב רש"י: "שרשה בתחילתה - שישאל עושין עצמם רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה, כענין שנאמר תחנונים ידבר רש". וכן ביארו שם בתוס': ש"מתוך שישאלים רשים לבם נשבר ומרחמים עליהם מן השמים". ולכאורה הדבר תמוה, מדוע אנו דורשים מהאדם להרגיש כ'רש', ויותר מזה איך אפשר לבקש מאדם אשר יש לו כל טוב והינו עשיר גדול שירגיש כ'רש' ועני, הרי בסופו של דבר הוא לא "רש", ומהי המהות שעומדת מאחורי גישה זו!!

אלא מכאן ראינו לייסד ולומר במהותן של ימים אלו, והוא: **כי בראש השנה אין אנו מתפללים רק על 'המשכת השפע' שקיבלנו במשך השנה, אלא ובעיקר מתפללים ומבקשים אנחנו על 'התחלת השפע' - שזכה לקבל ולזכות שוב מחדש בשפע והברכה שהיתה בשנה החולפת, או בשפע והברכה שעדיין לא הגיע אלינו. ולכך נקט רש"י 'שישראל עושין עצמן רשין' כי אלו הן מהותם של ימים אלו, לעמוד ולבקש כ'רש' את 'התחלת השפע' מחדש, ולשם כך עלינו להרגיש בראש השנה כאילו אין בידינו מאומה, והכל הוא מאיתו יתברך ואין בלתו, ומגיעים אנו לבקש כ'דלים ורשים'. וזאת מבטיחה התורה, כי האדם העומד כ'רש' בתחילת השנה, הוא גם יזכה ל'מתעשרת בסופה'.**

וזאת היא ההבנה במה שידוע ומפורסם (מוזכר בכתבי הסבא מקלם) על הגה"צ ר' ישראל סלנטר זיע"א, שהיה מאריך הרבה בתפילת "זכרנו לחיים", ואף התבטא ואמר: "כי הוא יחשוב את המקצר בבקשה הזאת - לגדר 'רוצח' חס וחלילה, כי הלא בתפלה זאת תלוי חיינו וחיי בני ביתו, והוא עומד בתפלה בלא שימת לב". וכדברים הללו, מובא בספרו "אור ישראל" (אגרת ז') וז"ל: "אשר האדם הוא ובני ביתו, התלויים עליו בסכנה גדולה לעת הדין הגדול - היא עת תקיעת שופר בראש השנה אשר האדם נזכר ונשפט על מעשיו וכו', ומה יחרד לב האדם האוהב את עצמו ואת ב"ב התלויים עליו, להיטיב דרכו ולכלל הפחות לשבור את רוחו בשברון לבב, אשר הוא יסוד הראשי היות מגן על הסכנה הגדולה המרחפת, כמאמר חז"ל כל שנה שרשה בתחילה - הוא שברון הלבב, וכמאמרם ז"ל: "בר"ה

ולא נשאר בידו מאומה מכל הקבלות הללו, ולכך בא ר' יצחק ללמדנו
כבר בראש השנה הזה כי ה"מתעשרת בסופה" - השכר והעושר
הגדול שיכול להיות לו לאדם, הוא: "שיש לו אחרית" - שנשאר
בידו משהו מכל הקבלות וההשפעות שקיבל, שנשאר בידו דבר בר
קיימא, וזהו ה"סופה שיש לה אחרית", היינו שיש סיום למה
שהתחיל בו בתחילת השנה כאשר עמד כעני ורש ושפך את ליבו
לאביו שבשמים וקיבל עליו לשנות את דרכיו, זה לא נשאר כבור ללא
תחתית שאין לו קיום, אלא אדרבא יש אחרית לדבר, יש סיום, שזה
מראה על קיום הדבר, כי כל דבר שיש לו ראשית ואחרית זהו דבר של
קיימא, זהו דבר אמיתי וחזק. העושר הכי גדול שיכול להיות לו
לאדם, הוא - לעמוד בסוף השנה ולראות כי יש אחרית וסוף לכל מה
שקיבל על עצמו. וזאת היא הבטחת התורה למי שעומד כרש בראש
השנה, שהאדם יזכה שכל מה שיקבל על עצמו בראש השנה לשנות
דרכיו, יהיה בר קיימא, להכל יהיה אחרית וקיום. ובסופה של שנה זו
יראה האדם כי לשנה שעברה עליו היה קיום ואחרית, ולא חיו
שעברה עליו השנה ללא שום דבר של קיימא.

לפי זה גם מובן מטבע הלשון שתקנו חז"ל בשטר 'תנאים' בין חתן
לכלה - "המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית לאלו
דברי התנאים והברית". שדוקא בעת הנישואין, אין אנו מברכים את
החתן וכלה בעושר גשמי ובנדוניא אלא הדבר הכי חשוב שבו אנו
מברכים את החתן והכלה ביום שבונים הם את ביתם - ש"הוא יתן
שם טוב ושארית", שאותם נישואין ואותו בית שהם בונים יהיה לו
שם טוב ו'שארית', שיהיה אחרית לשידוך הזה ושלא יתבטל או יפרד,
כי בהרבה פעמים לא כל מי שמתחיל בדבר זוכה גם לגמור. והברכה
הכי טובה של שנה היא אם יש לה אחרית, אם נשאר משהו מהקבלות
והגדרים, ועל זה באו חז"ל ולימדונו שהדרך להבטיח אחרית הוא על
ידי שיהיה 'רשה בתחילתה' בתפילה ותחנונים וכעניינים ודלים, ואז
'סופה שיש לה אחרית', ולכן דוקא בסוף, זה הזמן הבוחן את קיום
הדבר.

שמעתי מהמשגיח הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל לבאר מה שאנו
אומרים תמיד בתפילה - "הבוחר בשיירי זמרה", שמלבד המשמעות
הפשוטה של הדברים, ניתן גם להבין משמעות נוספת, והיא: "הבוחר
ב-שיירי זמרה", שהקב"ה בוחר ורוצה את השיירי זמרה, את
ההשגות וההשפעות שנשארות לאדם אחרי זמנים של התעלות
והתרוממות. ואחר הדברים שאמרנו, נראה שיש בזה גם מאותו עניין
של "סופה שיש לה אחרית" - שהתעלות ועושר אמיתי מתבטא רק
ב'אם יש לו אחרית', אם יש "שיירי זמרה", כי רק כך מתבטאת
עלייה ורוממות מתוך תשובה אמיתית. ולכך עלינו לחזור בתשובה
ולקבל על עצמנו קבלות אמיתיות וכנות. וזאת כדי שיחזיקו לאורך
זמן ושנזכה ל"סופה שיש לה אחרית" - לקבל את המתעשרת
בסופה, וזה ע"י שנרגיש ונבין בתחילת השנה שהננו 'רשים', ושעלינו
לקבל מחדש את 'התחלת השפע', והעמידה בתפילה כעני בפתח - מצד
אחד: היא המגן בעת דינו של האדם להכתב לחיים טובים, ולהנצל מן
הסכנה, ומצד שני: היא גם הסגולה לכך שכל מה שיקבל האדם עליו
- יהיה לכך 'אחרית' וקיום.

התוס' בחגיגה (טו.) מביא ומדבר בעניין 'אלישע בן אבויה' שיצא
לתרבות רעה, ודרשו שם את כל הסיפור שלו, והביאו שם את הפסוק:
"טוב אחרית דבר מראשיתו" - ש'האחרית' תלויה ב'ראשית',
ואם ה'ראשית' אינה לשם שמים ובכוונה הטובה והנכונה [וכפי שבאמת
היה המעשה אצל 'אלישע בן אבויה' - המתקרא 'אחר'] אז גם
ה'אחרית' לא תצליח. וזהו כדברינו, ש'האחרית' ו'המתעשרת בסופה' -
תלוי תמיד ב'ראשית', איך האדם בתחילת השנה או בתחילת המעשה
נהג והתנהג, ולפי זה כך תהיה אחריתו, ואחרית המעשה.

אבי ז"ל שלמד אצל החפץ חיים בראדן אמר לי, שהח"ח תמיד היה
מביא ומשתמש במשל זה: "כל אחד יודע שיש בבתי הכנסת כמה וכמה
חברות - יש 'חברת ש"ס', ויש 'חברת משניות', ו'חברת ביקור חולים',
והאדם חושב שיש גם 'חברת מתים' ואם הוא לא ירשום את עצמו
כ'חבר' בחברת המתים אז הוא לא ימות", והדברים ארוכים. והנלמד
מכאן הוא: שעל האדם לדעת שגם אם יש לו שפע בריאות ופרנסה
בערב ראש השנה זה, אין זה אומר כלל שאותו השפע ימשך גם לאחר
ראש השנה, כי בראש השנה האדם נידון מחדש על השפע, ולפי
ה'ראשית' תהיה ה'אחרית', וזהו כמשלו של הח"ח זיע"א ש'האדם
חושב שאם לא ירשום את עצמו ב'חברת המתים' הוא לא ימות", וכפי
שר"ל כולנו יודעים שכל אדם בין אם הוא חבר ב'חברת מתים' או לא
הוא בסוף ימות, כך גם איננו יכולים להיות בטוחים בכלל ב'המשכת
השפע', אלא עלינו לעמוד כ'רש' וכעני ולבקש מהקב"ה שיחדש עלינו
שנה טובה ומתוקה' - לחדש הכל מהתחלה.

**האדם צריך לדעת בראש השנה את האמת הברורה - שהוא לא מבקש
על 'המשכת השפע' אלא הוא מבקש על 'התחלת השפע' מחדש, והוא
ניגש ועומד לפני המלך כ'רש' ועני ממש, שאין לו כלום, והוא מבקש
על חייו מכאן והלאה שהקב"ה יתחיל מחדש להיטיב עמו, ויתן לו
חיים ובריאות. וכפי שהמשיל הח"ח ש'האדם לא יכול לבחור לא
להיות ב'חברת מתים', וכפי שדבר זה אינו ביד האדם, כך בדיוק
השפע, והפרנסה, וכל הטוב שיש לאדם במהלך חייו, אינו מובטח לו
שוב, ועליו לעמוד להתחנן ולבקש על כך. ורק ע"י שיהיה 'שנה רשה
בתחילתה', יהיה גם 'מתעשרת בסופה', כי כשהשנה מתחילה בצורה
אמיתית, כנה, ונכונה, אז גם 'סופה שיש לה אחרית' - הסוף הוא
שגם ישאר מכל ההשפעות הרוחניות והגשמיות שנקבל ונבקש, כי
הברכה והעשירות הגדולה ביותר היא: שיש 'אחרית', כי העושר של
חז"ל לא נמדד בנכסים או בממון אלא הוא עושר רוחני, במושגים
אחרים. וזה גם מראה על איכות וטיב המעשה, וכפי שנהגו לברך
ב'תנאים' את הזוג שבונה את ביתו - "המגיד מ'ראשית' אחרית, הוא
יתן שם טוב ו'שארית'".**

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון ל'חודש חשוון
יצא בעז"ה בשבוע פרשת נח

נתרם לברכה והצלחה חיה אסתר שפרה בת פרידא גיטל שתחי'
לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, וכן לחלוקה באזורכם
ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com